

Veterinærdagene 2024

Annie Haavemoen

ET ROBUST FRAMTIDSBLIKK PÅ EI INNOVATIV
HUSDYRNÆRING I ET BÆREKRAFTIG FUGLEPERSPEKTIV
MED FOKUS PÅ ATFERDSRELATERTE
VELFERDSUTFORDRINGER

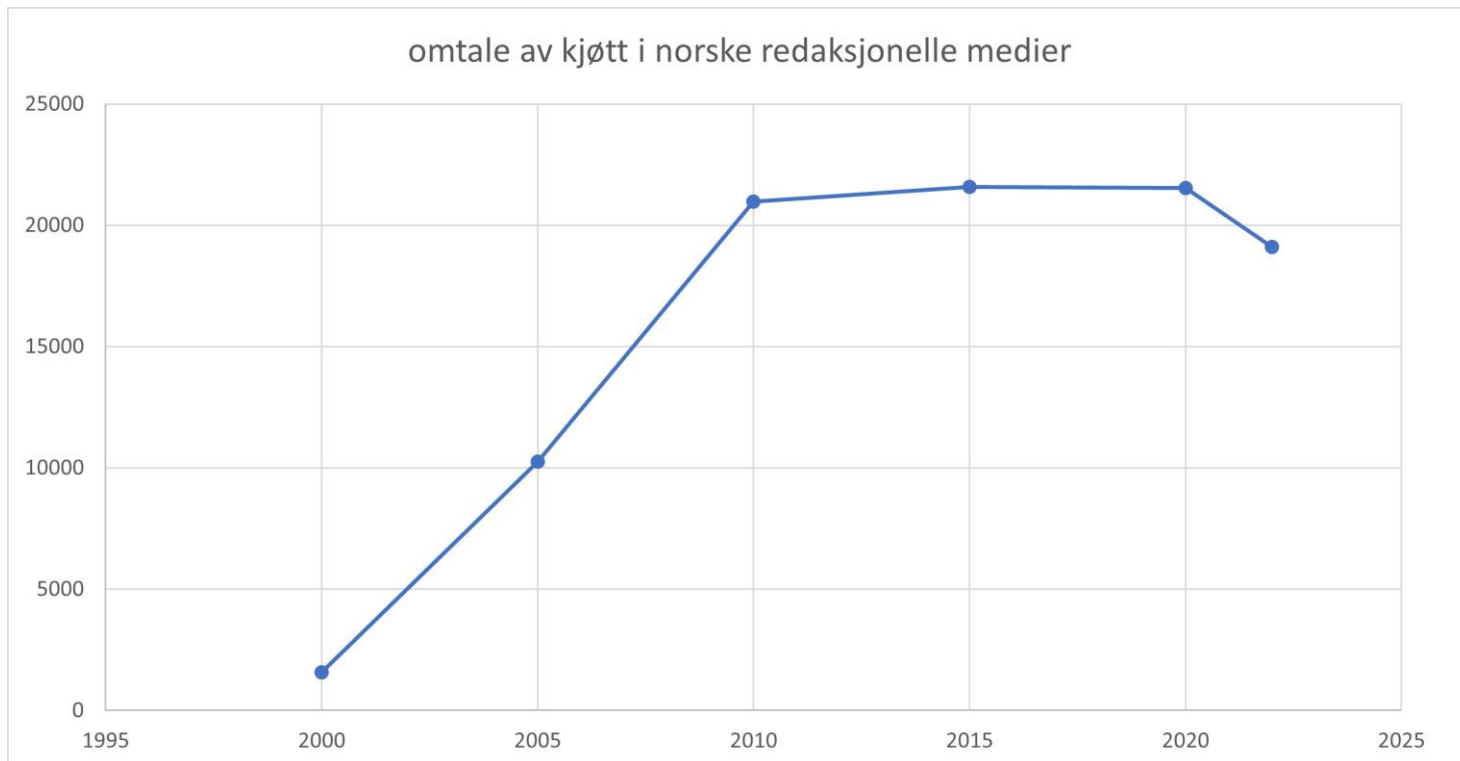
Agenda i dag

- De store linjene
- Unormal atferd, er det så nøye?
- Utfordringer hos de enkelte artene
- Hvor skal vi i framtida? Utdrag fra innspill til stortingsmelding om dyrevelferd

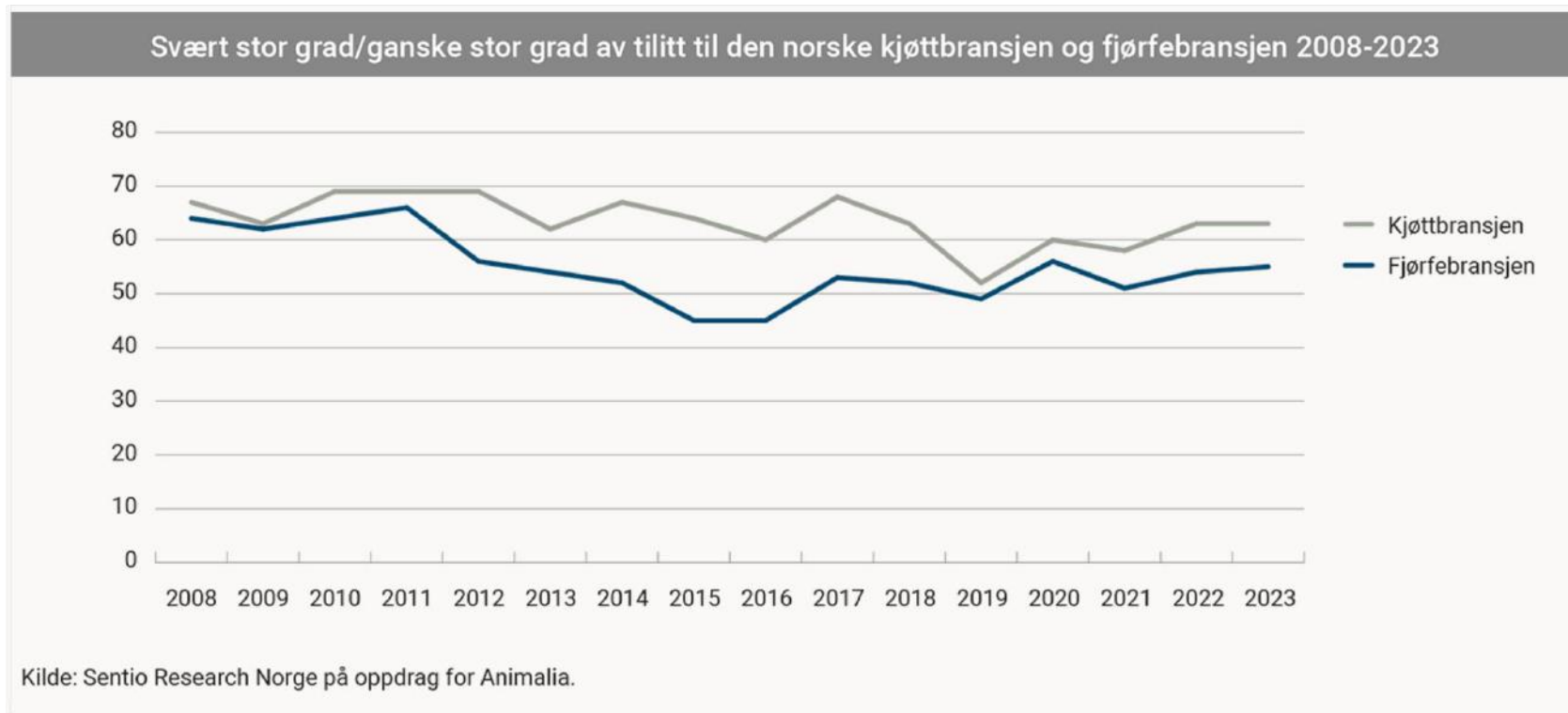

Foto: Jonas Ruud, Animalia

Økende oppmerksomhet rundt husdyrproduksjonen

Tilliten er svakt fallende over tid

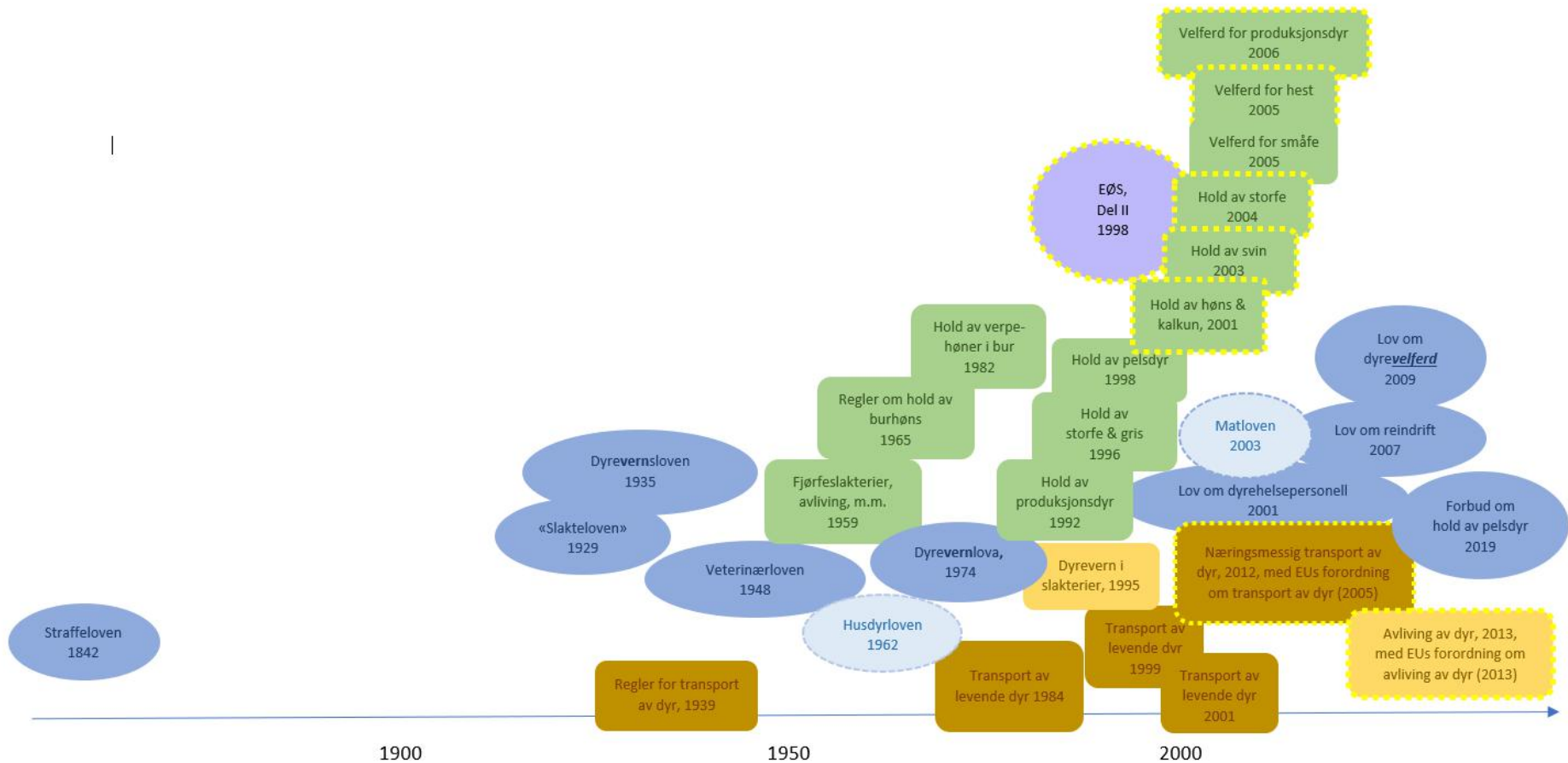

Dyrevelferd i endring

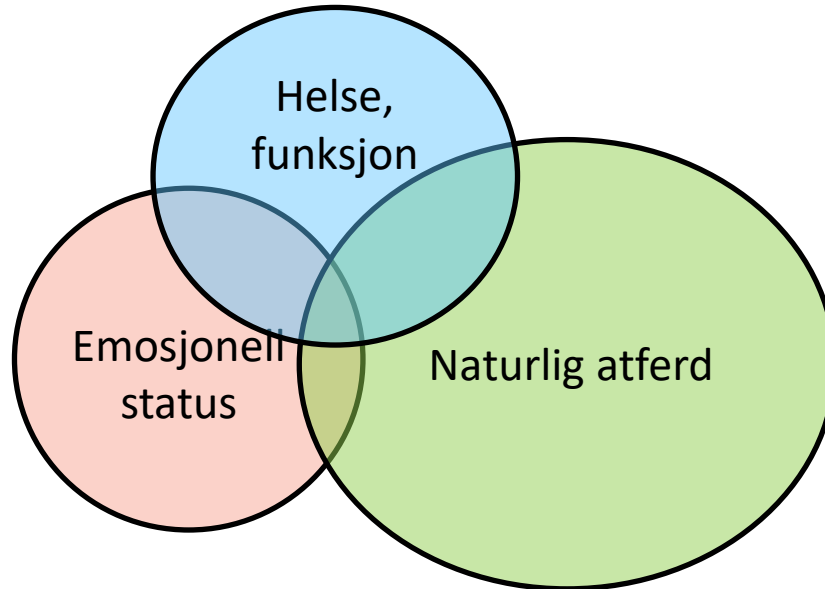
Purker på bås. (Foto: Arnulf Jensen, AJ.)

Dyrevelferd i dag

- Tre overordnede tilnæringsmåter til vurdering av dyrs velferd
 - Helse og funksjon
 - Emosjonell status
 - Naturlig atferd

(Fraser, Weary et al.
1997)

De store linjene oppsummert:

Foto: Ynge Ekern, NSG

- Økende polarisering, men fortsatt relativt høy tillit husdyrproduksjonen
- Bedre dyrevelferd, men økende gap mellom forventning og fjøsgulv

Hvilken rolle har vi som veterinærer i denne debatten?

Utfordringer relatert til atferd

- Kjenn ditt dyr!
- For å forstå hvordan dyra opplever best mulig velferd, må vi kjenne deres grunnleggende behov

Domestisering av artene

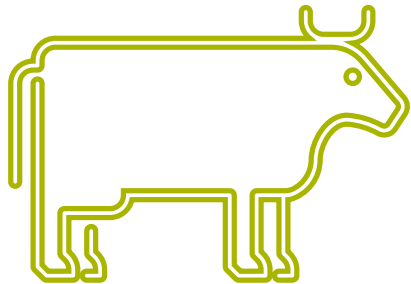
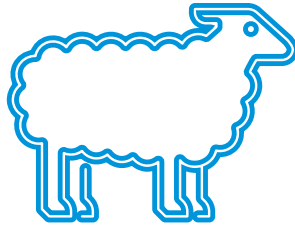
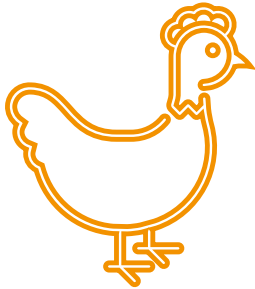
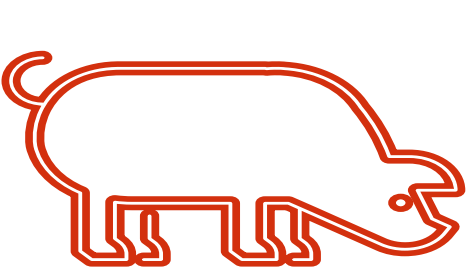

Foto: Patrick Pahlke, Unsplash

Foto: Jonas Ruud, Animalia

Fjørfe

Foto: Jonas Ruud, Animalia

Sau

Foto: Grethe Ringdal / Animalia

Storfe

Oppsummert

Forskjellene mellom husdyra og deres ville forfedre er kanskje ikke så stor som mange tror, selv om det er ulikheter

De er antakelig ikke «dummere» heller; miljøet de blir satt til å leve i har stor betydning

Studier av domestiserte husdyr i deres naturlige miljø viser at atferden er veldig lik deres forfedres

Unormal atferd er ikke «normal» selv om en stor andel av dyra utfører den!

Unormal atferd – er det så farlig?

- Hva er unormal atferd??
 - atferd som *ikke* er tilstede i det naturlige miljø, som utføres i unormale situasjoner eller atferd som utføres med unormal varighet, frekvens eller intensitet.
- Faktorer som kan utløse unormal atferd:
 - Manglende mulighet til å utføre sterkt motivert atferd
 - Overbelegg
 - Fiksering/binding
 - Separasjon

Stereotypier

- Repeterte handlinger uten «mål og mening»
- Kan opptre i store deler av dyrets våkne tilstand
 - Purker på restriktiv fôring (orale stereotypier)
 - Tungerulling hos storfe og kryssuging hos kalver
 - Ullspising hos sau
 - Krybbebiting og luftsluking hos hester

Beitende dyr har gjerne orale stereotyper, mens predatorer har oftere lokomotoriske stereotypier.

Kannibalisme

- Overbelegg og stimulusfattige miljøer er risikofaktorer
- Gris og fjørfe
- Ofte eldre eller større dyr som angriper små og/eller svake
- Er IKKE omdirigert aggresjon!
- Griseløftet:
 - Problematferder som halebiting er tetthetsavhengig og skyldes ikke aggresjon, men heller frustrasjon som følge av mangel på bevegelsesmuligheter og plass til utforsking/furasjering som grisene er sterkt motiverte for.

Aggresjon

I utgangspunktet normal atferd på grunn av rangordning, MEN...

- Høye aggresjonsnivåer kan oppstå ved sammenblanding av nye individer i en flokk
- Lite areal kan gi økt aggresjon
- Persisterer når underdanige individer ikke har anledning til å komme seg unna

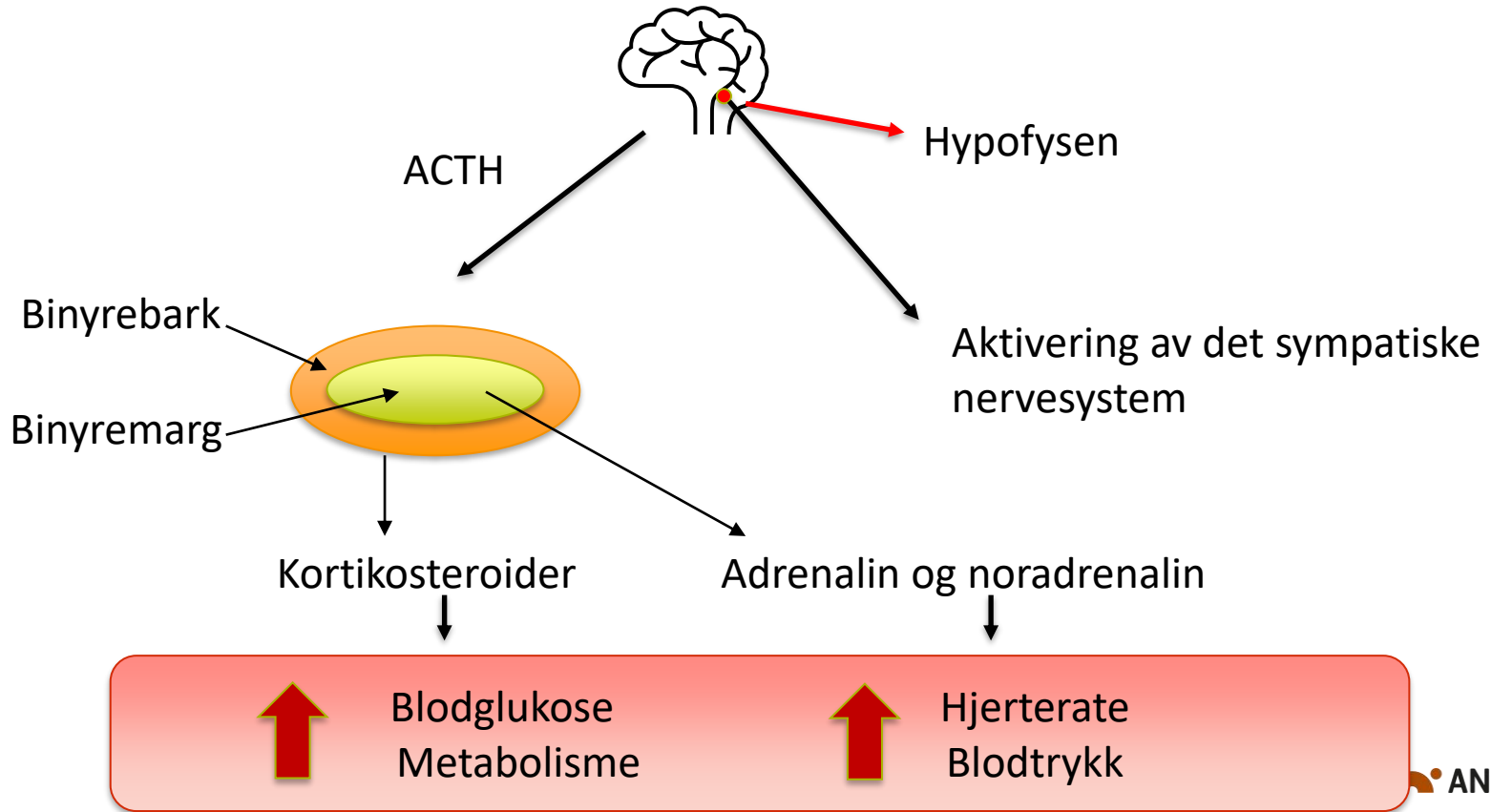

Stress

- Stressresponser avhenger av mekanismer som kontrollerer normal atferd..

Hva skjer når et truende stimulus (stressor) oppstår?

Mulige konsekvenser:

- Immunsuppresjon
- Kortisolnivået hos purker øker betydelig om hun hindres i å bygge rede før grising
 - Magesår?
- Kortisol hos kyr øker når de drives aggressivt til melking (og melkemengden faller)
- Hjerteraten hos sau øker ved eksponering for ulike stressorer

Håndteringsprosedyre	Endring i hjerterefrekvens per minutt
Isolasjon i bingje med andre sauer	0
Stå i bingje med andre sauer	0
Kan ikke se andre sauer	+20
Flytting til ny flokk (etter 0-30 min)	+30
Flytting til ny flokk (etter 30-120 min)	+14
Transport	+14
Mann som nærmer seg	+45

Oppsummering unormal atferd

- Unormal atferd er ugreit!
 - Skader
 - Redusert helse
 - Redusert velferd
 - Økonomiske konsekvenser

Ny stortingsmelding om dyrevelferd

- [Innspill om husdyrproduksjon til ny dyrevelferdsmelding - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)
- Lang prosess hvor alle interessenter har hatt anledning til å komme med innspill
- Kommer kanskje, kanskje ikke i år?

Foto: Audun Flåtten, Animalia

Gris, arealkrav og plassbehov

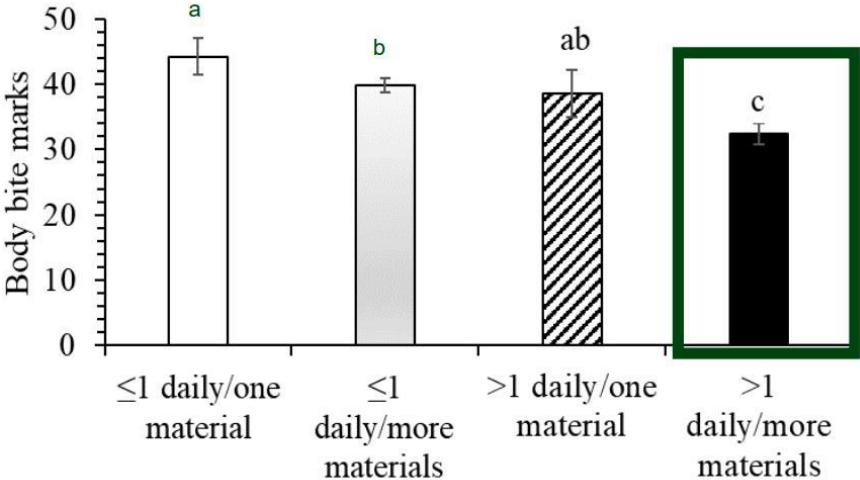
- Animalia: Det foreslås å forskriftsregulere nye og økte arealkrav for purker i fødebinge, smågris og slaktegris. Tiltakene vil ha stor betydning for dyrevelferden for disse dyregruppene.
 - Generell økning på 20 %
 - Fødebinger bør økes fra 6 m² til 7,5 m²
 - Tilstrekkelig overgangsperiode og betydelige investeringsvirkemidler
- NMBU: en arealøkning for slaktegris fra 1,0 til 1,5 m² bedrer velferd på de fleste måter i form av mindre bitt mot kropp og ører samt mindre halebiting. Fødebinger må økes til minst 7,5 m², med minst 2,4 meters bredde.
- Andre: ulike varianter av økt areal, flere har spilt inn 50 % økning

Gris, miljøberikelse

- Animalia: Det bør forskriftsfestes at alle aldersgrupper av gris skal tilbys et større spekter av aktivitetsmateriale. Dette vil bidra til økt velferd fordi grisen får tilfredsstilt sitt behov for aktivisering, roting og fôrsøk
- NMBU: For å skape et minimum av stimulering (for slaktegris) bør de ha tilstrekkelig mengde rotemateriale 2 ganger om dagen. Dette kan gjerne være: torv, halm, aviser, høy, surfôr osv, og det er enda mer stimulerende hvis man kan rullere på ulike typer både til avvente griser og slaktegriser. For å unngå negative atferder er det også viktig med faste rutiner i fjøset og at bonden tar seg tid til et minimum av positiv kontakt daglig med dyrene. Dette vil forenkle all håndtering.

Griseløftet

Flere materialer og flere tildelinger enn en gang daglig gir laveste andel griser per bingje med bitemerker/sår på kroppen!! Felldata

Sau, arealkrav

Foto: Mina Klaseie, Animalia

Dagens krav

- Konvensjonell drift: Ikke spesifiserte arealkrav
- Økologisk drift: 1,5 m² (sau) pluss 0,35 m² (lam)
 - Halvparten av dette tett gulv

Norsk praksis? Usikre tall

- Drenerende golv: 0,7 – 0,9 m²
- Talle: Noe høyere
- Høy dyretetthet sammenlignet med krav i andre land, og delvis andre husdyr
- Lang innefôringsperiode

Samfunnet er opptatt av

- Naturlig liv: Naturlig atferd, nok plass, utedrift
- Innspill om arealkrav fra flere

Plass – viktig for velferd

- Fri bevegelse
- Liggeplass
- Mosjon
- Stor grad av synkronisert atferd
 - Ligge, ete samtidig
- Individualavstand («personlig rom»)
- Lav rang

Negative effekter av høy dyretetthet

- Kamp om ressurser (fôr, liggeplass..)
- Langvarig stressrespons
 - Immunforsvar, produksjon m.m.
- Studier har bl.a. vist
 - Redusert fôropptak, tilvekst
 - Negativ effekt på melkeproduksjon og jurhelse
- Arealkrav – sikre minimum av plass

Foto: Hilde K Haaland

Foto: Jonas Ruud, Animalia

Spørsmål og utfordringer, sau

Arealkrav – kunnskap om sauens behov og praktisk innsikt

- Store, høydrektige søyer med mange foster
- Skille på tung og lett rase?

Utforming av binger, fôringsplass, golv har også betydning

- Preferanse for å ligge inntil vegg
- Storbinger og appetittfôring: Ny driftsform, lettvinnt. Større totalareal. Lite kunnskap om helse og velferd vs småbinger.
- Eteplassbredde og antall dyr per eteplass avhenger av fôringsystem

Kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt

- Norske driftsforhold skiller seg vesentlig fra utenlandske forhold
- Behov for mer forskning (Norge)

Arealkrav, sau

Det bør innføres definerte minimumskrav til areal per vinterfôra sau som tar hensyn til plassbehovet for høydrektige søyer. Tiltaket vil ha stor positiv innvirkning på velferden.

0,7 m² per sau

1,4 m² per sau

2 m² per sau

Bruk av uteareal

Uteareal - større totalareal

Sau er godt tilpasset kulde

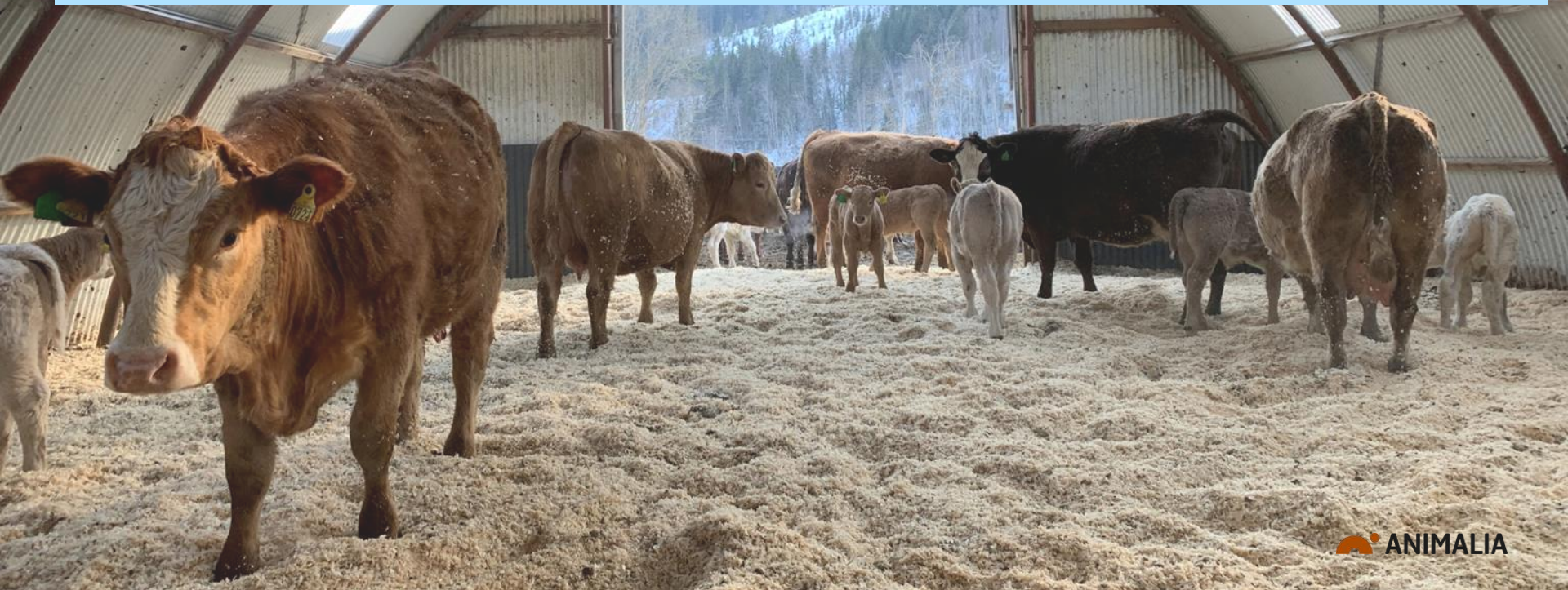
- Ull isolerer
- Drøvtyggere: Høy energiomsetning, mer robuste for kulde enn enmaga dyr

Fordeler med uteareal/lufting

- Positiv innvirkning på helse
- Mer variert og stimulerende miljø
 - Naturlig atferd
- Fårebygg: Mer positive atferdsuttrykk (trivsel)

Løsdriftskravet for storfe bør innføres som planlagt i 2034, og øvrige nye tiltak må bygge opp under denne reformen.

Det bør innføres krav om **økt areal i fellesbinger**. Tiltaket vil ha stor betydning for dyrenes velferd, spesielt hos ungdyr.

Delaval
Storfe

Mykt liggeunderlag bør innføres som et krav til alle dyregrupper hos storfe. Tiltaket vil ha spesielt stor betydning for ungdyr som i dag oppstalles i fullspaltebinger. Gummibelagt spalt må defineres som mykt liggeunderlag for ungdyr over 6 måneders alder.

Krav om **miljøberikelse** for storfe bør forskriftsfestes. Tiltaket vil gi bedre dyrevelferd og stimulere til mer naturlig atferd

Hvor skal vi?

Tilfredsstill dyrenes behov, uten at det går på bekostning av helse, lavt antibiotikaforbruk, økonomi og klimaavtrykk...??

Take home

- Du er en av de viktigste formidlerne av hva som gir god velferd i en besetning
- Veterinærer er viktige som bindeledd mellom næringa og forbruker
- Bruk dyras behov og velvære som motivasjon for endring, ikke at det står i forskriften (hvis det gjør det...)

